

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler: Richard Smith
Direkte tlf.: +47 21 04 58 69

Vår ref.: 14/4340-22
Deres ref.:

Vår dato: 01.09.2014
Deres dato:

Innspill til utredning om kunstnerøkonomi

Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere takker for invitasjonen til å bidra med innspill til den pågående utredningen om kunstnerøkonomien. Som forvalter av de statlige kunstnerstipendordningene har Utvalget et kontinuerlig fokus på utfordringene som oppstår i krysningspunktet mellom kunstnerens behov og det formelle regelverket.

Kunstnerpolitikken har vært et relativt sett nedprioritert område i Kulturløftet-perioden, som Kulturutredningen 2014 dokumenterer. Dette vitner om at vekst i bevilgningene til kunst- og kulturformål ikke automatisk fører til bedre levekår for kunstnerne. I tillegg er det til dels store inntekts- og levekårmessige forskjeller mellom kunstnergruppene, og det er derfor behov for tydelige grep som gir en målbar effekt. Utvalget har diskutert ulike problemstillinger i lys av utredningens mandat, og vil i det videre gi noen innspill og kommentarer.

Behovet for et bredt kunnskapsgrunnlag

Kunst- og kulturfeltet er i kontinuerlig endring og Utvalget har tidligere pekt på behovet for oppdatert kunnskap om kunstneres levekår. Det er positivt at det nå er satt i gang en slik kartlegging i regi av utredningen. Utvalget mener det er viktig at det i tillegg innføres et system for kunnskapsinnhenting på regelmessig basis. Dette vil kunne gi et bedre grunnlag for å foreta komparative analyser og dermed identifisere utviklingstendenser på både kort og lang sikt.

Utvalget mener videre det er viktig at det i større grad gjennomføres evalueringer av de ulike statlige tilskuddsordninger, herunder også stipendordningene, slik at man kan kartlegge og dokumentere virkningen av dem. Spesielt nyttig vil det være å undersøke nyopprettede ordninger. Utvalget viser her som eksempel til ordningen med diversestipend for nyutdannede kunstnere som ble innført med virkning fra 2013.

Det er også nødvendig å få kunnskap om samspillet mellom ulike ordninger og tiltak. Utvalget viser her til rapporten om Norsk kulturråd som ble lagt frem 2. juni i år hvor det bl.a. tas det til orde for at det kolleigiale organet Kulturrådet skal være et strategiorgan som bl.a. skal tilrettelegge for utvikling i hele kulturfeltet. Utvalget er positiv til dette og mener det er nødvendig å se behov, ordninger og tiltak i et helhetsperspektiv. Et bredt og oppdatert kunnskapsgrunnlag om kunstneres levekår, de ulike ordningene og samspillet mellom dem vil være et nødvendig utgangspunkt for rådets vurderinger og for å sikre legitimitet for de beslutningene som tas.

Støtte til kunstproduksjon vs. betaling for kunstprodukt

Det går frem av utredningens mandat at det bl.a. skal vurderes etablert system som i større grad betaler kunstnere for kunstproduktet, ikke i forkant for å produsere kunst. Utvalget er positiv til at utredningen vurderer dette aspektet, og mener at betaling for kunstproduktet bør være et integrert element i et helhetlig kunststøttesystem. Videre er det viktig at staten er synlig som aktør i kunstmarkedet. Dette vil kunne ha positive ringvirkninger for den enkelte kunstneren, men vil også kunne bidra til å stimulere til økt kjøp og bruk av kunst generelt. Dette vil igjen gi kunstnerne bedre inntjeningsmuligheter.

Utvalget mener også det er viktig at andre forvaltningsnivåer involveres i sterkere grad. Både gjennom tilrettelegging for kunstnerisk produksjon og gjennom innkjøp av kunstneriske produkter kan fylkeskommune og kommune være viktige bidragsyttere til forankringen av kunstnermiljøer regionalt og lokalt. Utvalget mener at de ulike forvaltningsnivåene må ansvarliggjøres og peker igjen på viktigheten av at det offentlige engasjement i det kunstneriske markedet er synlig.

Utvalget vil imidlertid understreke at betaling for kunstproduktet bør være ett ledd i et helhetlig kunststøttesystem og at det ikke bør etableres systemer som innebærer en nedbygging av støtten til kunstproduksjonen. Kunstnerstipendene har stor betydning for utviklingen av kunstnerskap, og de ulike arbeidsstipendordningene og garantiinntekt gir en økonomisk forutsigbarhet som setter kunstnerne som mottar disse i stand til å vie tid til fordypning og utvikling av kunstnerskapet på fritt grunnlag. Kunstproduksjon er som regel en tidkrevende og langsom prosess. I løpet av en stipendperiode gis kunstneren mulighet til å konsentrere seg om utforskning av egne ideer, uten å måtte skjеле for mye til inntjening eller prosjektstøtte. Nettopp denne investeringen er med på å sikre et mangfold av kunstuttrykk på høyt nivå.

Videre er Utvalget bekymret for at en for ensidig vektlegging av tilskudd til ferdige kunstprodukter vil kunne føre til et økt press om salgbarhet. Det er Utvalgets klare mening at muligheten til fordypning er nødvendig for å sikre både høy kvalitet og et bredt kunstnerisk mangfold. Det bør derfor også i fremtiden være et offentlig anliggende å sikre kunstnere forutsigbare inntektsvilkår over tid.

I denne sammenhengen er det viktig å nevne at stadig flere tar kunstutdanning i Norge og at kunstnerbefolkningen er i vekst. Dette bidrar til et økt mangfold men også et økt press i markedet og et vanskeligere økonomisk klima for yngre, nyutdannede eller nyetablerte kunstnere. En omdisponering av de statlige bevilgningene til tiltak for betaling av ferdige produkter vil særlig ramme denne gruppen og vil igjen bidra til å svekke mangfoldsperspektivet i norsk kunst- og kulturliv.

Slik omdisponering vil også kunne ramme uforholdsmessig godt etablerte kunstnere som befinner seg i motsatt ende av en kunstnerisk karriere. Denne gruppen har gjerne et høyt aktivitetsnivå, men er av naturlige årsaker ikke nødvendigvis like produktive som i en tidligere fase av karrieren. Kunstnere i denne aldersgruppen vil dermed lettere kunne rammes av en ubalanse i forholdet mellom støtte til kunstproduksjon og støtte til kunstprodukt.

Kunstnerpolitikken og stipendordningene fremover

Enger-utvalget tar i Kulturutredningen 2014 til orde for en heving av kvalitetskriteriene og en omdisponering av midlene til lengre stipend, dvs. mer til færre. Utvalget er enig i at det er behov for lange arbeidsstipend, og at det er disse som best ivaretar kunstnerens behov for forutsigbarhet og langsiktighet. Utvalget er imidlertid ikke enig i at midlene i dag «smøres tynt utover» og viser til at det er en svært lav tildelingsprosent på kunstnerstipendene – kun 4,7 % av søkerne til ordinært arbeidsstipend ble tildelt en hjemmel i 2013. Det er altså et stort antall godt kvalifiserte søkere som hvert år ikke når opp i konkurransen og stipendkomiteene melder at arbeidet deres i stor grad dreier seg om å velge bort og prioritere blant godt kvalifiserte søkere.

I lys av dette er det vanskelig å se hvordan Enger-utvalgets forslag om å spisse kvalitetskravene skal kunne gjennomføres i praksis uten å ty til å innføre målbare, kvantitative kriterier.

Utvalget mener at et mangfoldig kunstliv må opprettholdes og at dette bør skje gjennom ordninger og tiltak som betaler både for kunstproduksjonen og kunstproduktet. Med bakgrunn i kunnskap om hvordan de ulike ordningene fungerer kan det imidlertid være hensiktsmessig å vurdere ulike og tilpassede tiltak for forskjellige kunstnergrupper. Utvalget legger til grunn at kunstnergruppene har til dels ulike utfordringer. Et eksempel på slikt tiltak er Skuespiller- og danseralliansen, SKUDA. Ordningen er skreddersydd for skuespillere og danseres særskilte behov og gir de som er omfattet av ordningen muligheten til å være yrkesaktive som kunstnere og være sikret en inntekt mellom oppdrag.

Fleksibilitet bør også vurderes i kvotefordelingssammenheng. Der man i dag har et gitt antall hjemler fordelt på de ulike stipendtypene, kan man tenke seg en modell der antall hjemler er gitt men der det overlates til komiteen å avgjøre hvilken stipendtype den enkelte hjemmelen skal være. Komiteen vil da i større grad kunne ta hensyn til det reelle behovet i gruppen.

Avsluttende kommentarer

Utvalget er glad for at denne utredningen er satt i gang. Enger-utvalgets konklusjoner om kunstneres levekår understreker behovet for å tenke mer helhetlig om kunstneres muligheter til å bygge opp og vedlikeholde en solid økonomisk plattform. Utvalget vil gjenta sin anmodning om å innføre rutiner for kunnskapsinnhenting både om enkeltordninger, samspillet mellom disse og feltet som helhet.

Utvalget er opptatt av at mulige tiltak diskuteres og at beslutningene om endringer tas etter dialog med alle berørte parter. Utvalget anbefaler derfor at utredningens rapport sendes på høring, og deltar gjerne som samtalepartner både i forbindelse med det pågående arbeidet og etter at utredningens konklusjoner er lagt frem.

Utvalgets høringssvar til rapporten fra gjennomgangen av Norsk kulturråd er vedlagt til orientering.

Med hilsen

Alfhild Skaardal
leder

Richard Smith
sekretær

Ekspedert elektronisk

Vedlegg:

Høringssvar til gjennomgangen av Norsk kulturråd (L)(376985)

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler: Richard Smith
Direkte tlf.: +47 21 04 58 69

Vår ref.: 14/4340-21
Deres ref.:

Vår dato: 15.08.2014
Deres dato:

Høringsvar til gjennomgangen av Norsk kulturråd

Vi viser til rapporten «Gjennomgang av Norsk kulturråd» av 2. juni 2014. Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere har diskutert rapportens anbefalinger og har på bakgrunn av dette vedtatt følgende uttalelse.

Generelle merknader

I rapporten anbefales det blant annet at forvaltningen av statens stipend og garantiinntekter legges til Kulturrådet. Oppnevningsmyndighet for stipendkomiteene foreslås overført til rådet og Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere foreslås avviklet. I tillegg tas det til orde for en forenkling av stipendsystemet ved at antall komiteer reduseres og at komiteene gis myndighet til å beslutte i saker som gjelder enkelttilskudd.

Kunstnerstipendene er svært viktige for utviklingen av kunstnerskap. Etter Utvalgets syn er det derfor av overordnet betydning at de statlige stipendordningene opprettholdes og at de strukturelle rammene for fordelingen av midlene sikrer transparente og gode behandlingsprosesser. På generelt grunnlag er Utvalget positiv til at disse rammene diskuteres og mener at rapporten presenterer en rekke interessante perspektiver. Forslagene innebærer imidlertid omfattende endringer i beslutningsmyndighet og fordelingsstruktur i statens kunstnerstipend. Utvalget mener derfor det er helt nødvendig at det nå legges opp til en grundig prosess som tar sikte på å utrede og besvare de mange problemstillingene som rapportens anbefalinger reiser før endelig beslutning om modell tas. Prosessen bør involvere bredt og Utvalget mener det er særlig viktig at kunstnerorganisasjonene inviteres til å delta.

Utvalget finner grunn til å påpeke at nåværende system har vokst frem over tid som et resultat av forhandlinger og dialog mellom staten og kunstnerorganisasjonene. Dette er altså i stor grad et velprøvd og godt fungerende system som har vist seg levedyktig. Eventuelle endringer, og virkningene av dem, bør derfor være grundig utredet.

Utvalget vil i det videre utdype sine synspunkter på noen av utredningsgruppas anbefalinger.

Oppnevning av stipendkomiteene

Oppnevningsmyndigheten for stipendkomiteene foreslås overført fra kunstnerorganisasjonene til rådet. Dette er begrunnet med at organiserte interesser ikke på utilbørlig vis skal styre kunstneriske valg. Utvalget er enig i at særskilte interessehensyn ikke skal spille inn ved fordelingen av stipendene. Utvalget ser at ved første øyekast inngir kan hende ikke dagens ordning tilstrekkelig tillit til at stipendkomiteene vurderer søknadene på fritt grunnlag.

Utvalget finner derfor grunn til å understreke at det føres inngående kontroll med at stipendkomiteenes innstillinger er i tråd med lov- og regelverk. Det er videre Utvalgets bestemte inntrykk at stipendkomiteene er svært bevisste sin rolle som sakkyndige organer for staten. Dagens beslutningsprosesser nyter etter Utvalgets erfaring stor tillit hos dem beslutningene angår. Hovedgrunnen til dette er etter Utvalgets oppfatning kombinasjonen av stipendkomiteenes rollebevissthet og den kontroll som føres med deres innstillinger.

Utvalget er selvfølgelig ikke uenig i at muligheten til å utøve makt bør spres på en rimelig måte, men mener at forslaget om å overføre oppnevningsmyndigheten til rådet er i strid med dette prinsippet. Rådet er foreslått til å bestå av sju medlemmer som både skal oppnevne stipendkomiteene og de ulike fagutvalgene, dvs. alle de sakkyndige som skal beslutte om tildeling av støtte i statens kunstnerstipend og Norsk kulturfond.

Dette grepet innebærer i praksis en konsentrasjon av makt på færre hender, og er egnet til å svekke systemets legitimitet. Utvalget har merket seg at det foreslås opprettet en forslagsdatabase der ulike organer kan komme med forslag om medlemmer til de ulike utvalgene og komiteene. Det vil etter Utvalgets syn være avgjørende at kunstnerorganisasjonenes rolle i oppnevningsprosessen formaliseres ved at de gis forslags- og innstillingsrett. Utvalget vil i denne sammenheng påpeke at dagens system, der kunstnerne gjennom de 22 ulike kunstnerorganisasjonene oppnevner komitémedlemmer, ivaretar hensynet til bredde i sammensetningen av den enkelte komité. Dette sikrer et mangfold som forhindrer at særskilte kunstsyn blir dominerende og som bidrar til å opprettholde en rimelig geografisk og kjønnsmessig representasjon i de ulike komiteene.

Komitéstrukturen

En åpenbar fordel med dagens komitéstruktur med 24 ulike komiteer er at den sikrer tilstrekkelig spisskompetanse i vurderingen av de ulike kunstformene. En reduksjon av antall komiteer vil medføre fare for at kompetansetilfanget snevres inn og at den enkelte komité derfor ikke er tilstrekkelig utrustet til å foreta kunstfaglige vurderinger av alle søknadene den mottar. Dette vil kunne føre til en relativt sett lavere prioritering av kunstnere som arbeider innenfor «mindre befolkede» kunstnergrupper.

Etter Utvalgets oppfatning er bredde i kompetanse i de ulike stipendkomiteene viktig for å ivareta et mangfold av kunstuttrykk. Utvalget mener derfor at spørsmålet om antall komiteer og deres kompetanseområde i ny struktur bør være gjenstand for grundige vurderinger og at kunstnerorganisasjonene må gis anledning til å delta i arbeidet med å fastsette dette.

For øvrig er Utvalget enig når det i rapporten nevnes som problematisk at dagens komitéstruktur gjenspeiler kunstnerorganiseringen på et gitt historisk tidspunkt. Dagens komitéstruktur har som konsekvens at nye kunstnergrupper ikke er representert i ordningen med egne komiteer og stipendkvoter, til tross for at flere av komiteene i dagens struktur har relativt sett svært små kvoter og få søknader. Utvalget mener derfor det er rom for å vurdere komitéstrukturen med hensyn til antall komiteer, og minner om at det tidligere er tatt til orde for at kunstnergrupper som ikke tilhører kunstens kjerneområder avvikles med hensyn til egne kvoter og stipendkomiteer.

Komiteenes og rådets rolle og myndighet

Anbefalingen om at stipendkomiteene skal gis myndighet til å beslutte i saker som gjelder enkelttilskudd innebærer en forenkling og effektivisering sammenlignet med dagens ordning hvor det er Utvalget som beslutter på bakgrunn av innstillinger fra stipendkomiteene. På generelt grunnlag mener Utvalget oppmerksomheten bør være festet ved muligheter til å forenkle forvaltningen av stipendordningene. Det er imidlertid svært viktig at hensynet til forenkling veies mot hensynet til legitimitet, maktspredning og korrekte avgjørelser.

Forslaget om å overføre beslutningsmyndighet til stipendkomiteene og avvikle Utvalget innebærer i praksis at det innføres et system der søknader om statens kunstnerstipend behandles i kun ett ledd. Dagens ordning med totrinnsbehandling bidrar til å sikre maktspredning ved at innstillingene fra stipendkomiteene vurderes av et nytt uavhengig organ før endelig vedtak fattes. Utvalgets kontroll av stipendkomiteenes innstillinger og forståelse av regelverket er viktig for å sikre likebehandling av sammenlignbare saker over tid og på tvers av komité- og kunstnergruppegrensene. Kontrollen sikrer tillit til at beslutningene som tas er i tråd med gjeldende lov- og regelverk. Det er Utvalgets klare oppfatning at innføringen av en ett-trinnsbehandling vil føre til svekket legitimitet. Utvalget vil også påpeke at den kunstfaglige skjønnsvurderingen ikke kan unntas fra klageadgangen dersom saken kun behandles i ett ledd.

Utvalget vil derfor anbefale at dagens ordning med hensyn til stipendkomiteenes myndighet opprettholdes, og at beslutningsmyndigheten legges til rådet eller et underutvalg som besitter kompetanse til å vurdere juridiske og prinsipielle forhold knyttet til innstillingene.

For øvrig mener Utvalget det vil være nødvendig å formalisere treffpunkter og kommunikasjonskanaler mellom stipendkomiteene og det øverste organet for å stimulere til diskusjon og drøfting av aktuelle problemstillinger, jf. forslaget om at rådet skal ha som oppgave å være et strategiorgan for utvikling i kulturfeltet.

Kunstnerstøtte og prosjektstøtte

Rapporten fremhever at det er viktig at det nye rådet ser utviklingen av prosjektstøtten og statsstipendene i sammenheng, slik at det sikres en helhetlig forvaltning av det norske kunststøttesystemet. Utvalget mener dette er fornuftig og legger til grunn at kunnskap om hvordan de ulike ordningene samspiller gir et viktig grunnlag for vurderingene av hvordan ordningene kan styrkes. Det gir også et godt utgangspunkt for vurderingen av hvordan midlene bør fordeles mellom de ulike kunstnergruppene.

Utvalget forutsetter imidlertid at forslaget ikke innebærer en reduksjon i bevilgningene til kunstnerstipend og vil understreke betydningen for utviklingen av kunstnerskap av ordninger som gir økonomisk forutsigbarhet over en lengre periode. Utvalget forutsetter videre at forslaget ikke innebærer at stipendmottakere vil være utelukket fra midler fra de ulike prosjektstøtteordningene.

Andre merknader

Kunstnerorganisasjonene utfører i dag et betydelig arbeid som sekretariat for stipendkomiteene. En eventuell overføring av oppnevningensmyndigheten til rådet vil dermed gi behov for økt administrativ kapasitet i Norsk kulturråd, og behov for økte bevilgninger for å dekke utgiftene til stipendkomiteene. Utvalget forutsetter at merbehovet ikke vil gi reduksjoner i bevilgningene til kunstnerstipend.

Som nevnt innledningsvis er Utvalget for statens stipend og garantiinntekter for kunstnere opptatt av at de strukturelle rammene bidrar til å sikre en best mulig kunstfaglig og administrativ behandling av søknadene

og at søkere har tillit til at disse hensyn blir ivaretatt. Etter Utvalgets vurdering er det flere forhold knyttet til forvaltningen av stipendordningene som ikke blir tatt opp i rapporten eller som ikke er tilstrekkelig diskutert. Utvalget vil derfor gjenta anmodningen om at rapportens anbefalinger utredes nærmere og at konsekvensene av en eventuell omlegging kartlegges grundig før en beslutning tas. Utvalget viser også til at det for tiden pågår en utredning av kunstnerøkonomien som vil gi relevante perspektiver og innspill.

Med hilsen

Alfhild Skaardal
leder

Richard Smith
sekretær

Ekspedert elektronisk